

АННОТАЦИЯ

**диссертации на соискание степени доктора философии (PhD) по
специальности 6D050700 «Менеджмент»
Амирбековой Дианы Кайратовны
«Влияние компетенции знаний на результат деятельности в компаниях
малого и среднего бизнеса в Казахстане»**

Актуальность темы исследования. Современное состояние экономического развития Казахстана позволяет рассмотреть знания в качестве основного источника конкурентного преимущества. Так, способность разрабатывать и управлять знаниями позволяет повысить устойчивость и обеспечить дальнейший успех на рынке для предприятий малого и среднего бизнеса.

Теория управления знаниями предполагает различные подходы к пониманию знаний как организационной концепции. В данном исследовании мы изучаем компетентность знаний как способность компании, создавать и использовать знания, и таким образом развивать знания в других областях организации.

Вне зависимости от изменений и сдвигов в экономике организационные знания в качестве надежного ресурса, могут быть защищены от внешнего воздействия. Развитие организации требует приобретения необходимых навыков и знаний. Таким образом, способность компании использовать эти знания создает компетенцию знаний. Кроме того, стратегическая роль знаний становится важной на индивидуальном и организационном уровнях. Сотрудники являются создателями знаний в компании, а также их роль заключается в использовании знаний в деятельности компании.

Экономическое развитие страны в значительной степени зависит от таких ресурсов как знания, человеческий капитал, который обладает знаниями. В Посланиях Президента Республики Казахстан Назарбаева Н.А. был сделан особый акцент на малый и средний бизнес, его роль и важность для экономического развития Казахстана. В контексте текущих программ поддержки развития предпринимательства таких как «Дорожная карта бизнеса - 2020», Государственная программа индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2015-2019 годы, направлены на поддержку компаний, создающих продукты с добавленной стоимостью, чтобы свести к минимуму зависимость от природных ресурсов. Более того, эти программы ориентирована на развитие малых и средних предприятий. Способность компании производить продукт, который будет в состоянии конкурировать на мировом рынке и в условиях повышенной конкуренции обеспечивается за счет способности компании генерировать и использовать необходимые знания.

В настоящее время существует разрыв в области развития знаний на предприятиях малого и среднего бизнеса в Казахстане и влияния на результат деятельности компании. Таким образом, исследование позволяет внести вклад в развитие малого и среднего бизнеса и способствует разработке рекомендаций для дальнейшего развития государственной политики в этой области. Активная

роль государства в поддержке малого и среднего бизнеса создает положительные результаты, которые были доказаны с помощью анализа данных малых и средних предприятий за последние 10 лет на основе информации Комитета по статистике Министерства национальной экономики Республики Казахстан, но до сих пор внутренние организационные возможности малого и среднего бизнеса весьма ограничены и требуют изучения.

Создания организационной базы знаний и механизмов для использования знаний является критичным в обеспечении долгосрочного конкурентного преимущества в компаниях в условиях экономических изменений, нестабильности внешней среды. В соответствии с вышесказанным, допустимо считать тему диссертационного исследования актуальной.

Целью исследования является разработка теоретико - методологических аспектов развития компетенции знаний с определением их влияния на результаты деятельности в компаниях малого и среднего бизнеса в Казахстане. В соответствии с этой целью были определены следующие **задачи**:

- раскрыть особенности теоретического содержания понятия «компетенция знаний»;
- выявить и изучить основные элементы компетенции знаний;
- исследовать влияние факторов, таких как динамизм и неопределенность среды, размер организации, индустрия и технологии на взаимосвязь между компетенцией знаниями и деятельностью компании;
- провести исследование предприятий малого и среднего бизнеса, с целью определения развития управления знаниями;
- разработать модель влияния компетенции знаний на деятельность в компаниях малого и среднего бизнеса;
- внести предложения по управлению компетенцией знаний на предприятиях малого и среднего бизнеса.

Объектом исследования являются предприятия малого и среднего бизнеса Казахстана

Предметом исследования является совокупность теоретических, методических и практических вопросов управления компетенциями знаний на предприятиях малого и среднего бизнеса.

Методы исследования. В исследовании использованы методы теоретического моделирования, логического, системного, статистического анализа данных с помощью компьютерной программы для обработки информации SPSS Statistics (Статистического Пакета для Социальных Наук) для Windows 21.0.

Теоретико-методологической базой диссертационного исследования являлись труды отечественных и зарубежных ученых в области управления знаниями.

В качестве методологической основы диссертации использовался системный и комплексный подход. При проведении анализа использовались

методы качественного и количественного анализа, экономико-статистической обработки информации и моделирования.

Информационная база включала официальные данные Комитета по статистике Республики Казахстан, материалы исследований ученых по изучаемой теме, данные Всемирного банка, Глобального мониторинга предпринимательства (GEM), интернет ресурсы, и базы данных, сформированные автором в процессе проведения исследования.

Научная новизна результатов диссертационного исследования заключается в следующем:

- на основе теоретико - методологического исследования дано авторское определение термина «компетенция знаний»;
- определены факторы, составляющие элементы активов и возможностей знаний;
- разработана модель управления знаниями для оценки взаимосвязи между компетенцией знаний и рыночной и организационной деятельностью в малых и средних предприятиях в Казахстане;
- проведен анализ влияния компетенции знаний на результат деятельности в малых и средних предприятиях;
- предложены рекомендации по развитию компетенции знаний на предприятиях малого и среднего бизнеса, для стратегического развития предприятий, в условиях экономики, основанной на знаниях.

Основные научные положения, выносимые на защиту:

- авторская трактовка понятия «компетенция знаний», которое определено через активы и возможности знаний в организации;
- методика определения структуры элементов активов и возможностей знаний;
- модель управления компетенцией знаний и ее влияния на результат деятельности в компаниях малого и среднего бизнеса;
- результаты проведенного анализа предприятий малого и среднего бизнеса через модель влияния компетенции знаний на результаты деятельности в компаниях малого и среднего бизнеса;
- предложения по развитию и совершенствованию компетенции знаний на предприятиях малого и среднего бизнеса, в контексте государственных программ и для дальнейшего развития МСБ в Республике Казахстан.

Теоретическая значимость исследования

Теоретически это исследование способствует пониманию процессов развития знаний внутри организации. Исследуемая модель определяет связь между компонентами компетенции знаний и деятельностью компании. Роль компетенции знаний в области организационного развития определена и влияние протестировано. Научно-теоретические положения диссертации были использованы при разработке учебно-методических комплексов дисциплин «Инновационный менеджмент», «Стратегический менеджмент», «Введение в менеджмент» и «Управление персоналом» и были использованы в преподавании в АО "Казахстанско-Британский технический университет" и

Костанайской инженерно-экономическом университет им. М. Дулатова (акты внедрения №14-21/1205 от 19.09.2017 и от 18.09.2017).

Практическая значимость исследования. Практические выводы диссертационного исследования вносят вклад в развитие малого и среднего предпринимательства в Республике Казахстан.

Представленные положения в развитии компетенции знаний на предприятии имеют практическое значение в качестве руководства для малых и средних предприятий и разработчиков государственных программ, с целью создания благоприятных условий для развития знаний в Казахстане. Результат исследования: предложенная модель влияния компетенции знаний на результат деятельности в компаниях малого и среднего бизнеса, может быть использована при реализации таких государственных программах как «Дорожная карта бизнеса - 2020» (четвертое направление), Государственная программа индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2015-2019 годы, в области повышения компетенций предпринимателей и их производительности, а также в направлении развития технологических компетенций, и обеспечения квалифицированными кадрами.

Результаты исследования были внедрены в проекте «Деловые связи» Национальной Палаты Предпринимателей «Атамекен» на оказание поддержки субъектам малого и среднего предпринимательства, осуществляющих свою деятельность в приоритетных секторах экономики в рамках программы «Дорожная карта бизнеса - 2020» (акт внедрения от 06.09.2017г.).

**Амирбекова Диана Кайратовнаның «Қазақстандығы шағын және орта
бизнес кәсіпорындарындағы қызмет нәтижелеріне білім
құзыреттіліктерінің әсері»
6D050700 «Менеджмент» мамандығы бойынша философия докторы (PhD)
дәрежесін алуға ұсынылған диссертациясына**

АННОТАЦИЯ

Зерттеу тақырыбының өзектілігі. Қазақстанның экономикалық дамуының қазіргі жағдайы білімді бәсекелестік артықшылықтарының негізгі көзі ретінде қарастыруға мүмкіндік береді. Осылайша, білімді жетілдіру және басқару қабілеті тұрақтылықты арттырып, шағын және орта бизнес кәсіпорындары үшін нарықта ары қарай табысты қамтамасыз етуге мүмкіндік беретіндігін дәлелдейді.

Білімді басқару теориясы оны ұйымдастырушылық тұжырымдама ретінде түсінумен қатар, әртүрлі тәсілдерді қолдануды болжайды. Бұл зерттеу жұмысында біз білім құзыреттілігін компанияның білімді қалыптастыру және пайдалану қабілеттіліктері ретінде және осылайша ұйымның басқа салаларында білімді дамытуды қарастырамыз.

Экономикадағы өзгерістер мен ілгерілеулерге қарамастан, ұйымдастырушылық білімдер сенімді ресурс ретінде сыртқы әсерден қорғалуы мүмкін. Ұйымның дамуы қажетті дағдылар мен білімге ие болуды талап етеді. Осылайша, компанияның осы білімдерді пайдалану мүмкіндігі білім құзыреттілігін қалыптастырады. Сонымен қатар, білімнің стратегиялық рөлі жеке және ұйымдастырушылық деңгейде маңызды бола бастайды. Қызметкерлер компаниядағы білімді құрушысы болып табылады және олардың рөлі компанияның қызметіндегі білімді пайдалануында.

Елдің экономикалық дамуы айтарлықтай дәрежеде білімге ие болатын, білім, адами капитал сияқты ресурстарға тәуелді болады. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың жолдауларында шағын және орта бизнеске, оның Қазақстанның экономикалық дамуындағы рөліне және маңыздылығына ерекше көңіл бөлінген. Кәсіпорындардың дамуын қолдаудың ағымдағы бағдарламалары аясында 2015-2019 жылдарға арналған Индустриялық-инновациялық даму бағдарламасы табиғи ресурстарға тәуелділікті барынша азайту үшін қосымша құнды өнімдер шығаратын компанияларды қолдауға бағытталған. Сонымен қатар, бұл бағдарлама шағын және орта бизнесті дамытуға арналған. Компанияның жаһандық нарықта бәсекеге қабілетті және жоғары бәсекелестік жағдайында бәсекеге қабілетті өнімді шығаруға қабілеттілігі компанияның қажетті білімді түрлендіру және пайдалану мүмкіндігімен қамтамасыз етіледі.

Қазіргі уақытта Қазақстанда шағын және орта бизнестегі кәсіпорындарда білімді дамыту саласында алшақтық және компанияқызметінің нәтижесіне әсер етуі байқалады.

Осылайша, аталмыш зерттеу шағын және орта бизнесті дамытуға үлес қосуға мүмкіндік береді және осы саладағы мемлекеттік саясатты одан әрі дамыту бойынша ұсыныстар жасауға ықпал етеді. Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігінің статистика бойынша комитетінің ақпараты негізінде шағын және орта кәсіпорындардың соңғы 10 жылдағы мәліметтеріне талдау жүргізу арқылы мемлекеттің шағын және орта бизнесті белсенді қолдауы оңтайлы нәтижелер бергені дәлелденді, бірақ әлі күнге дейін шағын және орта бизнестегі ішкі ұйымдық мүмкіндіктерін білімді дамытудағы бағыттары шектеулі және зерттеуді қажет етеді.

Сыртқы ораның тұрақсыздығы мен экономикалық өзгерістер жағдайында осы зерттеудің нәтижелері білімнің ұйымдық базасын құруды және оны пайдалану тұрғысынан, шағын және орта бизнес кәсіпорындарындағы жағдайды оңтайлы өзгертетіні мәлім. Сол себепті зерттелу тақырыбы өзекті болып саналады.

Зерттеудің мақсаты білім құзыреттілігін дамытудың теориялық және әдіснамалық аспектілерін Қазақстандағы шағын және орта бизнес компанияларының қызметіне әсерін анықтай отырып әзірлеу болып табылады. Осы мақсатқа сәйкес мынадай **міндеттер** анықталды:

-«білім құзыреттілігі» тұжырымдамасының теориялық мазмұнының ерекшелігін ашу;

- білім құзыреттілігінің негізгі элементтерін анықтау және зерттеу;

-ортаның динамизмі мен белгісіздігі, ұйым құзыреті, өндіріс пен технологияның білім құзыреттілігі мен компанияның қызметі арасындағы қарым-қатынастар сияқты факторлардың әсерін зерттеу;

- білімді басқаруды дамытуды анықтау мақсатында шағын және орта бизнесті зерттеу;

- білім құзыреттілігінің шағын және орта бизнестің қызметіне әсер ету моделін әзірлеу;

-шағын және орта бизнестегі кәсіпорындарда білім құзыреттілігін басқару бойынша ұсыныстар енгізу.

Зерттеу нысаны - Қазақстанның шағын және орта бизнес кәсіпорындары.

Зерттеу пәні шағын және орта бизнес кәсіпорындарында білім құзыреттіліктерін басқарудың теориялық, әдістемелік және практикалық мәселелерінің жиынтығы.

Зерттеудің әдіснамасы мен әдістері. Зерттеуде Windows 21.0 үшін SPSS Statistics статистикасын (әлеуметтік ғылымдарға арналған статистикалық пакет) ақпаратты өңдеуге арналған компьютерлік бағдарламаның көмегімен теориялық модельдеу, логикалық, жүйелік, статистикалық талдау әдістері қолданылды.

Ақпараттық база Қазақстан Республикасының Статистика жөніндегі комитетінің ресми деректері, зерттеу тақырыбы бойынша ғалымдардың зерттеу материалдары, Дүниежүзілік Банктің деректері, Ғаламдық кәсіпкерлік мониторингі (GEM), интернет ресурстар және автордың зерттеу барысындағы жасағандеректер базасынан тұрады.

Диссертациялық зерттеудің ғылыми жаңалығы:

- теориялық және әдіснамалық зерттеулер негізінде автордың «білімнің құзыреттілігі» терминіне анықтама берілді;
- активтер элементтері мен білім мүмкіндіктерін құрайтын факторлар анықталды;
- Қазақстандағы кіші және орта кәсіпорындардағы білім құзыреттіліктері мен нарық және ұйымдастырушылық қызметтің құзыреттілігі арасындағы қарым-қатынасты бағалау үшін білімді басқару моделі әзірленді;
- білім құзыреттіліктерінің шағын және орта кәсіпорындардағы қызмет нәтижесілеріне әсеріне талдау жүргізілді;
- білімге негізделген экономикажағдайында кәсіпорындардың стратегиялық дамуы үшін шағын және орта бизнес кәсіпорындарында білім құзыреттілігін дамыту бойынша ұсыныстар берілді.

Қорғауға ұсынылатын негізгі тұжырымдар.

- ұйымдағы білімнің активтері мен мүмкіндіктері арқылы анықталған «білім құзыреттілігі» тұжырымдамасының авторлық түсіндірмесі;
- активтердің элементтерінің құрылымын және білім мүмкіндіктерін анықтау әдісі;
- білім құзыреттілігін және оның шағын және орта бизнестің қызметіне әсерін басқару моделі;
- шағын және орта бизнес компанияларындағы қызмет нәтижелеріне білім құзыреттілігінің әсер ету моделі арқылы шағын және орта бизнес кәсіпорындарына жүргізілген талдау нәтижелері;
- мемлекеттік бағдарламалар аясында және Қазақстан Республикасындағы шағын және орта бизнес одан әрі дамыту үшін шағын және орта бизнес кәсіпорындарында білім құзыреттіліктерін дамыту және жетілдіру бойынша ұсыныстары.

Зерттеудің теориялық маңыздылығы. Теориялық тұрғыдан бұл зерттеу ұйым ішіндегі білімнің даму үдерісін түсінуге ықпал етеді. Білімді басқарудың әзірленген моделі оның компоненттері мен компания қызметінің арасындағы байланысты анықтайды. Ұйымдастыруды дамыту саласындағы білім құзыреттіліктерінің рөлі анықталды және олардың әсері сыналды.

Диссертациялық зерттеудің ғылыми-теоретикалық тәсілдері «Инновациялық менеджмент», «Стратегиялық менеджмент», «Менеджментке кіріспе» және «Қызметкерлерді басқару» пәндерін оқу - әдістемелік кешендерін дайындау кезінде және "Қазақстан Британ техникалық университеті" АҚ және М. Дулатов атындағы Қостанай инженерлік - экономикалық университетінде осы пәндерді оқыту тәжірибесінде қолданылған (енгізу актілері №14-21/1205 19.09.2017ж. және 18.09.2017ж.).

Зерттеудің тәжірибелік маңыздылығы. Диссертациялық зерттеудің тәжірибелік тұжырымдары Қазақстан Республикасының шағын және орта бизнесін дамытуға үлесін қосады.

Білім құзыреттілігін дамыту бойынша келтірілген тұжырымдар шағын және орта бизнес кәсіпорындарына басшылық ету үшін білім бағдарламасын

әзірлеушілеріне Қазақстандағы білімді дамыту мақсатында қолайлы жағдайлар туғызады.

Зерттеу нәтижесі: шағын және орта бизнес кәсіпорынадарының қызмет нәтижесіне білім құзыреттілігі әсерін талдау моделі "Бизнестің жол картасы-2020" (төртінші бағыты), 2015-2019 жылдарға арналған Индустриялық-инновациялық даму бағдарламаларында пайдалануға болады, яғни кәсіпкерлердің құзыреттілігі мен өнімділігін жоғарылату, сондай -ақ технологиялық құзыреттілігін дамыту бағыттары мен білікті кадрлармен қамтамасыз етуде пайдалануға болады.

Зерттеудің негізгі нәтижелері мемлекеттік бағдарламаны жүзеге асыру аясында өз қызметтерін экономиканың басым секторларында жүзеге асыратын шағын және орта кәсіпкерлік субъектілеріне қолдау көрсететін «Атамекен» Ұлттық Кәсіпкерлер Палатасының «Іскерлік байланыс» жобасына енгізілді. (енгізу актісі 06.09.2017ж.).

ANNOTATION

**thesis on «The impact of knowledge competence on company performance of small and medium enterprises in Kazakhstan» in candidacy for a degree of Doctor of Philosophy (PhD) in specialty 6D050700 «Management»
by Diana Amirbekova**

The Relevance of the Research. In the current economic situation knowledge is considered as the main source of competitive advantage. Especially, small and medium sized enterprises ability to develop and use knowledge affects its sustainability and further success in the marketplace.

The theory of knowledge management suggests different approaches towards understanding of knowledge as an organizational concept, although all of them are not studying knowledge competence independently. In this research we study knowledge competence as a company's capability to exploit knowledge and by that developing knowledge in other specific areas of organization.

Changes and shifts in the economy make organizational knowledge as a reliable resource which can be minimized from the external influence. Development of organization requires acquisition of needed skills and knowledge. Therefore, company's ability to exploit this knowledge creates knowledge competence. Moreover, the strategic role of knowledge makes it both important on individual and organizational levels. Employees are creators of knowledge in a company and their role is mainly on their ability to use knowledge in company's operations.

Economic development of the country highly depends on knowledge resources, the human capital that possess the knowledge. The President of the Republic of Kazakhstan N.A. Nazarbayev in his Addresses had emphasized the importance of small and medium enterprises, its role and significance for economic development of Kazakhstan. In the context of the current programmes supporting development of enterprises such as Business Roadmap - 2020, the Programme for Industrial Innovative development 2015-2019 are targeted to support companies in creating value added products to minimize dependence on natural resources.

Moreover, this programme is focused on the development of small and medium enterprises. The company's ability to produce product which will be able to compete on a global market and in conditions of increased competition is ensured by company's ability to generate and use required knowledge.

Currently, there is gap in the area of knowledge development in SMEs in Kazakhstan and its impact on performance. Therefore, this study can contribute to SMEs organizational development and for further development of policies in this area. Government's active role in supporting SMEs creates positive results, which is already proven by our analysis of SMEs over the past 10 years based on the data from Statistical Agency, but still internally SMEs capabilities are very limited. Recommendations given by this research will positively affect internal changes of SMEs in terms of organizational knowledge base creation and use of knowledge.

The creation of organizational knowledge base and mechanisms for the use of knowledge is critical to ensure long-term competitive advantage of companies in

conditions of economic changes, lack of stability of external environment. Based on the above, the topic of the dissertation can be considered as relevant.

The purpose of the dissertation research is to develop theoretical – methodological aspects of knowledge competence development in SMEs in Kazakhstan with its influence on company performance.

In accordance with that, the following objectives were formulated:

- to define and clarify the theoretical content of the concept of "knowledge competence";
- to identify and study main elements of knowledge competence;
- to investigate the influence of moderating factors such environment dynamism and uncertainty, size, industry and technologies on the relationship between knowledge competence and company performance;
- to study small and medium enterprises in order to identify the knowledge management development;
- to build a model of knowledge competence influence on company performance in small and medium enterprises;
- to provide suggestions for knowledge competence management in small and medium enterprises.

Object of study is small and medium enterprises in Kazakhstan.

Subject of study is the set of theoretical, methodological and practical issues in managing knowledge competence in small and medium enterprises.

Research methods. We use the methods of theoretical modeling, logical, systematic, statistical analysis of the data with computer software SPSS Statistics (Statistical Package for the Social Sciences) for Windows 21.0.

Theoretical and methodological base of the research consisted of research studies of local and foreign scientists in the area of knowledge management.

The system and complex approaches were used as the methodological basis of the research. In the research methods of quantitative and qualitative analysis, economic-statistical information processing and modeling were used.

The information base for the research have constituted the data of the Committee of Statistics of the Republic of Kazakhstan, research materials on studied topic, data of World Bank, Global Entrepreneurship Monitor (GEM), internet resources and database created by the author during the research.

Scientific novelty of the dissertation research is the following:

- on the basis of theoretical and methodological research, the author's definition of "knowledge competence" is given;
- the factors that create knowledge assets and capabilities are identified;
- the model for assessment of the relationship between knowledge competence and market and organizational performance in small and medium enterprises in Kazakhstan is developed;
- the analysis of knowledge competence influence on performance of small and medium enterprises is made;
- the recommendations for the knowledge competence development in small and medium enterprises, for its strategic development in the conditions of knowledge-based economy are proposed.

The main scientific provisions for the defense are:

- the author's definition of "knowledge competence" which is defined through assets and knowledge capabilities in organization;
- the methodology for identification of knowledge assets and knowledge capabilities;
- the model of knowledge competence and its influence on performance in small and medium enterprises;
- the results of the analysis of small and medium enterprises through the model of knowledge competence influence on performance in small and medium enterprises;
- proposals for the development and improvement of knowledge competence in small and medium enterprises in the context of state programs and further development of small and medium enterprises in the Republic of Kazakhstan.

Theoretical significance of the study.

Theoretically this study contributes to understanding of knowledge development processes inside the organization. Developed model identifies the relationship between knowledge competence components and company performance. The role of knowledge competence in organizational development is identified and its influence is tested. The scientific and theoretical principles of the dissertation research were used in developing the teaching and methodological complexes of disciplines "Innovation Management", "Strategic Management", "Introduction to Management", "Human Resources Management" and where applied in teaching of these courses at the JSC "Kazakh-British Technical University" and "Kostanay Engineering and Economics University" (implementation reports №14-21/1205 dated 19.09.2017 and 18.09.2017).

Practical significance of the study.

Practical results of the dissertation research contribute to the development of small and medium enterprises development in Kazakhstan.

Suggested results of the knowledge competence development in enterprises have practical importance and significance as a guide for small and medium enterprises, as well as program developers, in order to create favorable conditions for the development of knowledge at enterprises in Kazakhstan. The results of the research can be used in state programs as the Business Roadmap - 2020 (fourth direction), the Program of Industrial and Innovative Development for 2015-2019, in the improvement of competencies of entrepreneurs, their productivity and in the direction of the development of technological competencies and ensuring qualified staff.

The results of the study were implemented in the project "Business connections" of the National Chamber of Entrepreneurs aimed to support small and medium enterprises, which function in the priority sectors of the economy, in the context of the Business Roadmap - 2020 program (implementation report dated 06.09.2017).